

Adolescența ca provocare. Cum arată viețile unor adolescente din România?

Ileana Costache

Coordonatoare activități de cercetare

Proiectul "FETE – Fete Echitate Toleranță Egalitate" este un proiect finanțat prin granturile SEE 2009 - 2014 în cadrul Fondului ONG în România.
Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org.

Metodologia cercetării (1)

- Ce am urmărit:** O mai bună cunoaștere, din perspectivă de gen, a inegalităților, vulnerabilităților și riscurilor care afectează tinerele fete
- Grup-țintă:** 200 de adolescente și adolescenți (150 de fete și 50 de băieți)
14-18 ani, din orașe mari, orașe mici și din sate
Criteria variate de selecție: structuri diverse de familie, părinți plecați în străinătate, afectați de tranziții școlare, cu risc de abandon școlar/situații de abandon, cu resurse limitate, cu situații de locuire precară, cu dizabilități, sarcini timpurii, imigranți, care muncesc, de etnii diverse etc.
- Instrumente și teme explorate:** Focus grupuri (15 – 100 de fete, 50 de băieți)
Interviuri (50 – 50 de fete)
Viziunea asupra adolescenței, relații cu părinții, familia extinsă și alte persoane semnificative, relația cu grupul de egali, relația cu comunitatea, relația cu școala, opinii asupra relațiilor și diferențelor de gen, relația cu autoritățile, valori, drepturi și responsabilități în adolescență, comportamente de risc, inechități sociale, dificultăți particulare și experiențe de marginalizare și excluziune socială etc.

Metodologia cercetării (2)

Identificare:

Organizații care oferă asistență adolescenților în risc, programe educative non-formale, suport pentru inserție și reinsertație școlară, suport solicitanților de azil și refugiaților, școli

Dificultăți:

Reticența organizațiilor contactate, neîncrederea și refuzul adolescenților, neîncrederea și refuzul părinților. Numărul organizațiilor și adolescenților contactați a fost semnificativ mai mare comparativ cu numărul participanților la cercetare.

Informare:

Parteneriate formale cu școli și organizații neguvernamentale

Formulare de consimțământ informat pentru adolescenți

Formulare de consimțământ informat pentru părinți

Limitele cercetării:

Număr limitat de participanți

Regiuni geografice limitate (județele din Sudul țării)

Absența opiniilor și percepțiilor părinților, profesorilor, reprezentanților diferitelor autorități etc.

Studiu descriptiv, exploratoriu, care nu poate fi generalizat

Să ne iubească așa cum suntem!

Relația cu familia

Adolescenții cresc și se dezvoltă în **forme și structuri de familie diverse**, de la familii monoparentale până la familii compuse din mulți membri sau familii în care rolul de părinte este asumat de bunici, unchi, mătuși, frați și surori mai mari. Relațiile sănătoase și atașamentul securizant pot fi prezente în cadrul oricăreia dintre aceste forme și structuri.

Modelele alese de către adolescenți, persoanele admirate din familie, pot fi mama, tata, unchii sau mătușile, bunicii, frații sau surorile, verișorii etc. **Baza alegerii drept model** are adesea legătură cu modul de raportare la copii, cu capacitatea de a face față provocărilor dificile ale vieții, de a se dezvolta în pofida unui start mai puțin favorabil, cu reziliența, disponibilitatea și previzibilitatea.

Unchiul – pentru că e respectat și respectă. Își ajută copiii să ajungă mari.

Tata. Mă ajută mereu, în orice fac. Mă susține mereu. Uneori când fac meci prost încep să plâng, iar el mă ajută. Zice că nu e un capăt de țară dacă pierzi.

Pe mine mă inspiră mătușa mea... mai multe persoane mă inspiră pentru că mi se pare că sunt destul de inteligente, și au făcut ceva cu viața lor, și mi-ar plăcea să le urmez, dar nu să fac exact ca ele, să fie doar așa o schiță de-a lor și restul să fac eu.

Pentru mine bunicii mei sunt modele, pentru că, chiar dacă ei au o deficiență, sunt surdo-muți, au reușit să-și construiască o viață împreună și au excelat în carierele lor și au o viață foarte frumoasă și se iubesc și sunt fericiți. Și pur și simplu mă inspiră asta. Ei mereu sunt foarte drăguți și vorbesc cu mine foarte mult despre viitorul meu, despre pasiunile mele.

La mine e mama. Ea s-a descurcat tot timpul singură, a reușit să facă multe lucruri și bune și să aibă grijă și de mine cu toate că nu sunt un copil tocmai ușor de crescut. I-am scos mulți peri în cap, dar totuși e foarte calmă când vorbește. Și când se ceartă, ea nu se ceartă cu mine, eu mă cert cu ea. Ea se uită la mine și spune: da, măi, ok. Și e așa calmă tot timpul și încearcă să mă ajute și pe mine. Și eu nu o prea bag în seamă. Ea încearcă.

Conflictele și dificultățile pot să apară, de asemenea, în oricare dintre formele și structurile de familie prezente, având la bază, în multe dintre cazuri, dificultățile de comunicare sau comunicarea ineficientă, incapacitatea părinților de a accepta particularitățile etapei de viață în care se regăsesc adolescenții, care sosește cu provocări și elemente de identitate noi, presiunea foarte mare din partea părinților în legătură cu alegerile de viață pe care ar trebui să le facă adolescenții, așteptările încă necalibrate pe care adolescenții și adulții semnificativi din viața lor le au unii de la ceilalți.

Eu am o experiență de când m-a certat mama și mi-a zis învață, învață... Pe cuvânt, nu am învățat nimic.

Când ajung acasă mă sună din 20 în 20 de minute

Eram în clasa a V-a, în fiecare seară mă asculta la română, să citesc...La matematică făceam temele cu ea. Uneori mai stăteam de vorbă cu ea. Dar acum nu prea mai stau de vorbă cu părinții, mi-e rușine să le zic – dacă iau o notă mică mă ascund...

Eu nu sunt de acord cu chestiile astea. Să aibă grijă de ea, într-adevăr, dar nici să stea cuminte că nu poți să ții un copil să stea legat tot timpul

Nici eu nu aș vrea să-i impun ceva, pentru că dacă îi interzici face mai rău.

Eu cu părinții mei nu sunt niciodată deschisă și nu cred că voi fi vreodată. Mi se pare foarte ciudat să discuți foarte multe lucruri cu ei, chiar dacă mama știe mai multe...

Mie mi-e rușine să-i zic!

E stresant că au foarte mari așteptări de la noi.

Eu încă sunt la faza cu acceptarea. Că nu am voie să ies din casă și nu mi se dau bani, stau între 4 pereți. Săraca de mine.

Adolescenții pot resimți **dificultăți de comunicare** și în contextul existenței unei competiții cu părinții, a indisponibilității acestora sau a schimbării cadrului și a mijloacelor de comunicare, mai ales în cazul părinților care lucrează în străinătate.

Da, da, ca în serialele alea americane în care se bat una cu alta care e mai bună, care ia ultima pereche de pantofi. Cam așa e relația mea cu mama. Și de asta cred că nu poate să fie o comunicare așa de bună. Mama își ia pantofii special mai mari, ca să îmi vină și mie.

Da...tata, mie mi se pare că el cam evită să vorbească cu mine, chiar sunt aproape sigură de asta pentru că eu îl sun și îi spun: hai să bem o cafea. Aaa, nu vreau c-am băut. Ajung acasă, e în pat. Mi se pare că refuză să comunice. Lui îi e frică de anumite subiecte. Asta i-a spus lui mama și ea mi-a spus și mie. Efectiv nu vrea, evită. Asta e sentimentul meu. Păi mie mi se pare normal ca tatăl să fie îngrozit de subiectul băieților . Ai noștri sunt foarte îngroziți.

Eu cu tata pot să comunic doar în mașină, e singurul moment în care aude. Mie îmi spune să tac în mașină, ca să asculte motorul.

Și tata a fost plecat. Într-adevăr îl vezi acolo, îl vezi – dar nu e... Îl sun – ce faci tata și din alea...

El e acolo, vorbește, dar nu știi ce e în sufletul lui. Poate e supărat că nu i-a ieșit ceva în ziua aia. Sau n-a făcut ce vroia. El cu tine, normal că râde, zâmbește, să vezi tu că el e bine.

La mine, în prima zi, când era să ma vad cu el, eram afară și m-a strigat mama să vin sus. Am venit, dar nu mi-a zis de afară și am zis că nu pot să vorbesc. Dacă el nu e lângă mine, ce să vorbesc cu el? N-are cum să mă-nțeleagă. Și când a venit acasă am vorbit cu el – dar nu am putut să stau cu el la calculator.

Un număr semnificativ de adolescenți s-au confruntat **cu situații de violență în familie**, în forme diverse, care le-au influențat puternic dezvoltarea, deciziile și percepțiile despre familie.

Ei bine, ma înțeleg cel mai bine cu mama, dar și cu tata. Dar cu tata, când îi vine lui nervii, ne bate, ne înjură, chestii din astea cum face părinții. Dar nu ne bate să ne omoare. Ne dă o palmă, două, și se potolește.”

Tată e periculos la bătaie, are palmă grea și are bătaie urâtă.

În clasa întâi, în care ea încă nu era plecată în afară, luasem un insuficient la matematică și m-a bătut calumea pentru insuficientul ală. Era exact după moarte bunicii mele. Și m-am gândit că poate era prea stresată. Și a deranjat-o faptul că eu nu mi-am făcut tema și am dezamăgit-o într-un fel sau altul.

Eu nu-mi cunosc tatăl meu adevărat. El nu m-a vrut la naștere. Și a încercat să mă omoare când aveam vreun an aproape. Mama mea s-a despărțit de bărbatul acela și pe mine m-a crescut un alt bărbat, pe care l-am știut de tată până prin clasa a treia să zic, când mi-a zis o colegă, care mama ei a fost colegă cu mama mea în liceu că nu este tatăl meu adevărat. Ei oricum era un bărbat bun din unele puncte de vedere, adică făcea mâncare, era foarte bărbat de casă. Însă când bea nu mai era așa, mă bătea și pe mine și pe mama, plecam de acasă pe la 12 noaptea de frică. Mama a băgat divorț de el. A cunoscut un bărbat de nota o mie, ca să pot spune așa, dar a murit. Mama a încercat să-și refacă relația cu cel care m-a crescut. Și la început totul a fost O.K., doar că nu muncea. Mama stătea și se chinuia acolo, îi trimitea lui bani și el se îmbăta în fiecare săptămână. Și a fost definitiv acum. Cred că asta a fost cel mai greu. Și acum mama stă cu altcineva, dar e o relație de care sunt foarte mulțumită, pentru că bărbatul acela nu fumează, nu consumă alcool deloc. Adică nu suportă alcoolul. Nici măcar nu prea suportă nici măcar fumul de țigară. Se comportă foarte frumos cu ea. Vorbesc și eu cu el. E foarte O.K. din toate punctele de vedere. Niciodată nu i-am auzit să se certe. Îi văd așa ca pe niște adolescenți. Acum o văd pe mama că mereu când vorbesc cu ea la telefon se joacă cu el. Adică acuma totul a devenit O.K.

S-a recăsătorit mama dar tatăl ăsta e bun cu noi, ne respectă, nu cum era cu fostul concubin. Ne bătea și... ceartă în fiecare seară.

Mama de fiecare dată îi lua partea pentru că știa ce se întâmpla, știa că o să dea, o să o lovească și pe ea, știa că mă alungă de acasă seara și de multe ori s-a întâmplat să plecăm de acasă seara, să fug de acasă să stau să dorm într-un copac sau să stau să stau pe iarbă să mă muște țânțarii și toate gândăniile seara. Eu, copil de 13-14 ani.

Când dădea într-o persoană, nu dădea în mine, ne lua pe fiecare, își amintea el, cum să zic, așa zicea... îți amintea el ceva rău de noi, chiar dacă nu am făcut în ziua aia respectivă, chiar dacă nu am făcut...el pleca acum la muncă și venea seara înapoi și nu era măturată curtea sau noi o măturam, era toamnă, vântul bătea, frunzele cădeau, când ajungea aducea biciul de la căruță, bătaie ca la hoții de cai cum se zice așa... pe frati-miu îl puneam cu genunchii pe porumb că de ce nu a învățat.

El nu a avut... frate-miu mare nu a avut niciodată o zi de vacanță să zic așa, numai de chin... numai tras de ureche, numai de ochi umflați, numai maini umflate. Și când venea, dacă nu găsea un lucru, dacă nu găsea mâncare de la mine, de la sor-mea făcută... mama-mi spunea "faceți și voi acolo cum știți, faceți..." și... și adică eu cu frate-miu ăla mai mic am avut chinul cel mai mare pentru că nu știu, pe noi avea o boală, simt eu.

Frati-miu nu era atent la ore, bine eu nu stăteam cu el la ore, dar din ce am văzut nu-și semna tema pe caiet și el când ajungea acasă ba-l bătea la talpă, ba-l bătea la palmă. Deci vă dați seama, nou ne era milă. Noi când îl vedeam că-l bate pe frati-miu ...ne era milă. Sărea sângele din el și era lovitură puternică, un bărbat de 40 de ani și pe noi ne apuca plânsul, fugeam... și el "dar de ce fugiți, a vă e frică... veniți încoace" și ne lua și pe noi.

Deci aveam pe mine 2 perechi de dresuri d-ale groase cu blugi, 3 pulovere și geacă din aia groasă. Eu așa mă îmbrăcam când vroia tata să ne bată.

Școala nu puteam să învăț. Seara când ajungeam acasă, mai primeam și o bătaie... ce să mai înveți acolo că... adormeam, mă culca la 10-11 cu ochii în carte sau făcând genoflexiuni, nu genoflexiuni sau... da – genoflexiuni... că flotările sunt celelalte, pe burtă. Mă puneam de la 8 până la 11 noaptea să fac... vă dați seama.

Pe mine m-a marcat... că se certa mama cu tata. Eee... se certa urât nu așa doua vorbe...Trei vorbe. Bătăi. Când o lovea pe mama, simteam că mă lovește și pe mine.

Ma simțeam eu vinovată pentru certurile dintre ei, poate nu învățam, dar nu erau din cauza mea, mi-a spus mama mai târziu, că am vrut să-mi fac cu o fostă colegă bagajele să plecăm de acasă. Am vrut să-mi fac bagajele și să plec de acasă dar nu știu cum a aflat mama și chiar nu-mi dau seama. Dar eram mică, eram în clasă a V-a sau a VI-a.

Eu nu numai că am plecat, am și plecat de tot, tot din cauza la părinți adică....Se certau mereu. Și...am fugit. Definitiv.

Și **asumarea de responsabilități** care ar trebui să revină unui adult, inclusiv asumarea de roluri parentale sunt frecvent întâlnite la adolescenții participanți.

Adică eu eram, sunt genul ală de persoană care chiar simt nevoia să mă aprecieze cineva și să îmi spună că am făcut o treabă bună. Pentru că altfel, nu știu simt că am făcut degeaba și că nu mi-a ieșit bine, că nu fac nimic bine. Și el chiar asta se exprima, el nu vedea că eu mă duceam acasă, făceam curat și învățam. Mai făceam și de mâncare și atuncea era și străbunica mea oarbă care stătea acolo și fiind oarbă și bătrână nu puteam să-l las pe bunicul meu să o spele, să strângă după ea că era bărbat. Și atuncea eu trebuia să fac toate chestiile astea și până la urmă eu eram prin clasa a șasea când făceam toate chestiile astea și mai voiam și eu puțin timp liber să ies afară, care mi se dădea doar o oră. Și eu pentru el tot o golancă eram, cum se exprima el. Deși golancă, în nici un caz nu eram. Că la ora fix eram în casă.

A fost puțin mai greu pentru că nu puteam să învăț, pentru că când ajungeam acasă mă trimitea... cară apă, du-te la magazin, mai fă aia la magazin, du-te ia țigări. Când scăpam seara de la școală dute și adu apă, dute și fă aia, fă aia.

Dimineața ne trezea la ora 5-6 fă cafeaua, parcă nu putea să-și facă o cafea și... pune și spală vasele, mătură curtea, hrănește animalele. Noi de învățat nici nu aveam timp să învățăm, nici de baie, duș ceva înainte să plecăm la școală. Ne luam ghiozdanul, nici de mâncat nu mai reușeam să mâncăm...Luam ghiozdanul, am și plecat numai ca să ajungem să prindem autobuzul... școala era departe, puțin mai departe de noi și numai ca să ajungem și noi la școală. Așa ne duceam, cum nimeream.

Spălatul vaselor sau spălat o haină nu era muncă pentru noi, pentru că astea trebuia să le facem sau ștersul prafului. Dar să cari cu roaba pământ sau să cari ciment, sau să te duci cu căruța. Adică nouă ne plăcea cu căruța, să mergem numai la apă să ne ducem să aducem apă cu butoaiete. Dar să ne punem să adunăm saltele de bidoane cum se zice. Nouă ne era rușine, era plajă atunci, oamenii făceau plajă și ne trimitea cu saci și adunam bidoane. Ne era rușine, vă dați seama. Da, ce să mai... Eu temeile mi le făceam, mi le făceam când ajungeam... în timpul orelor.

Mai stau cu ăia mititei că mama are treaba pe acasă... mai ajut să facă curățeni prin casă. Cel mai mare stă cu animalele...

Păi de curând m-am angajat ca să mă pot întreține și să o ajut și pe mama... care este bolnavă și...trăirile mele, nu știu, nu am avut așa o viață de adolescent, am fost foarte matură pentru că de la o vârstă fragedă a trebuit să am grijă de mama și m-am descurcat cu toate, toate chestiile de ad...care trebuiesc făcute de un adult și, nu știu, trăiesc ca să...pot să o fac pe mama fericită, să o ajut, ăsta e scopul meu.

Eu sunt triunghi, gaura e un cerc, cum trec
eu prin el?

Relația cu școala

Școala și educația sunt importante pentru adolescenți, însă adesea **neadaptate la nevoile lor particulare**, la contextele lor de viață și la dificultățile cu care aceștia se pot confrunța.

Mie bacul nu mi se pare...adică suntem obligați cu toții să învățăm aceleași lucruri, dar suntem diferiți și nu putem învăța toți exact la fel și aceleași lucruri, deci nu putem fi testați la fel. Și lumea zice just be yourself, deci da.

Ceea ce se încalcă în învățământul nostru, parcă te închid într-o cușcă.

Să nu ne mai blocheze creativitatea. Și profesorii să nu mai fie învățați să vadă că un cal

Ma duc la piata sa iau cartofi, nu ma intreaba vanzatoarea cat face radical din cosinus. Sau...zi-mi cotangent de x derivat.

Experiența corigenței sau a repetării unui an are **consecințe asupra copilului în planuri multiple**.

În anul în care am rămas repetent am fost atât de dezamăgit că nu am vorbit cu nimeni.

Și eu am fost cam în aceeași situație și i-am spus doamnei diriginte: doamnă, să nu o sunați. Mama când vedea că nu mai învăț îmi spunea dacă tu nu treci clasa eu te dau afară din casă. Dacă m-ar da afară din casă o oră, două - aș fugi nu aș mai sta.

O durere. Mă simt aiurea pentru că altul trece și eu rămân. Am fost patru ani parte dintr-o clasă și în al cincilea an am rămas repetent. Nu cred că m-au privit cu aceeași ochi... Când a aflat un prieten de-al meu că am rămas și m-a întrebat m-am simțit prost. În ce clasă? În clasa a cincea – cel mai prost.

De exemplu eu cand am rămas o dată repetent și aveam frică așa... A trebuit sa dau corigența la română și istorie. Toată vacanța am avut așa o frică. Oare ce fac? Nu mă simțeam la fel ca ceilalți. Mă simțeam mai retras, mai diferit. Te simți aiurea. Să vezi că altul trece și tu rămâi.

Presiunile din partea părinților, a familiei, comunicarea construită aproape exclusiv în jurul școlii în unele familii și în comunitate pot conduce la frustrare și revoltă.

Da, bun și părinții mei, ei nu știu dacă o să se ceară sau nu, că au spus că poate să schimbe oricând, tot vor să am note bune și să învăț bine, chiar și la materii care din punctul meu de vedere nu ar conta. Adică mie nu-mi place informatica, și nu înțeleg, bine nu știu cum trec clasa, dar asta e o altă problemă...dar ei vor să am notă mare și la acea materie.

Pe mine toată lumea mă întreabă că am terminat liceul, la ce facultate vrei să dai? Mie mi se pune întrebarea asta de 50 de ori pe zi și de 10 mi-o pune mama. Și nu știu ce să îi răspund.

Momentele de tranziție sau momentele particulare în context școlar sunt importante și ar trebui însoțite de procese de adaptare.

Cum a fost pentru mine? Foarte nașpa, pentru că erau multe lucruri noi, mă mutasem, deci zonă nouă, casă nouă, liceu nou, prieteni noi. Și toate astea, pe lângă faptul că trebuia să arăt profesorilor cât de bună pot să fiu și așa mai departe au picat ca o piatră peste mine și am avut... am fost la medic și mi-a spus că am fost în depresie, dar a fost scurtă perioada și au fost niște medicamente, chestii și a fost nașpa.

Eu cred că, eu am avut în adolescență foarte mari probleme cu absențele la școală. În primul an când am avut sute de absențe și ai mei au întrebat de ce, eu nu am putut să mă integrez în liceu...

Întâi am mers la școală foarte târziu și...11 ani...când am mers prima dată la școală. Fiindcă nu a avut maică-mea posibilități... nu a avut buletin... nu a avut de astea...și de asta. Aveam o...îmi era teamă, nu știu de ce...îmi era așa teamă. Dar cu timpul m-am obișnuit și-mi place foarte mult la școală. Mi-a fost puțin rușine să intru în școală că eram...aveam 11 ani și eram în clasa întâi.

Abordările educaționale bazate pe rușinare, pedeapsă, agresivitate au **efecte negative** asupra copiilor și influențează relația lor cu școala.

Acum ... o chestie care m-a marcat pe viata, nu stiu... daca pot sa spun, as povesti chestia asta. Am avut o profesoara in clasele 1-4. Ea credea ca motivatia cea mai mare pentru un copil era rusinea. Si te facea... copii a luat nota proasta in momentul acesta si a uitat sa vorbeasca cu parintii lui si parintii lui nu vor veni la scoala... Strigati: rusineaaaa. Fiecare copil scotea cate un deget gen spre el, in fata si spuneau «ru-si-nea»... doooooaaamne...la scoala...si cand erau colegii tai acolo, cand nu stiai, daca n-aratai cu degetul te certa profesoara si te pune pe tine sa stai acolo, daca aratai cu degetul iti descurajai pana la urma prietenul cel mai bun care era acolo si era in fata ta...

Când ne dă lecții foarte lungi, nu pot să le țin minte pe toate... Tre să învăț exact cum îți dă ea, dacă nu 2! Mă mai pune și în față, așa că nu pot să citesc din bancă.

Aveam o doamnă învățătoare foarte rea...era dură cu noi, ne bătea și am vrut să renunț, dar apoi am zis trec și peste asta...

Abordările educaționale preferate sunt cele care implică **atenție la individualitate, respect, comunicare, blândețe și înțelegere**. Adolescenții își amintesc cu plăcere de mulți profesori care i-au marcat în mod pozitiv: cei cu care au putut fi în relație la nivel uman, care erau pasionați și pregătiți, care își adaptau limbajul la nevoile lor, care încurajau și care nu făceau abuz de autoritate, nu răspundeau cu putere unor comportamente mai puțin pozitive ale elevilor.

Diriginta noastra... pentru ca se comporta mai ca o mama si face multe activitati cu noi, merge in excursii cu noi, a zis ca nu ne lasa, desi am separat-o de multe ori si ne-a amenintat, a zis ca nu ne lasa pana intr-a 12-a...ne pregateste in felul ei pentru bac...tipa la noi, ne da fise...alti profesori ne dau comentarii, dar nu ne explica la fel de bine ca si ea si este un profesor mai... nu urmeaza asa de mult modelul dupa carte, ca si ceilalti.

Motivațiile pentru care școala nu pare permanent o prioritate sunt **complexe**.

Am avut o problemă de sănătate sau de multe ori au fost, sau nu știu dacă de multe ori...a trebuit să-mi iau surioara de la grădiniță, pentru că bunica face dializă și până vine n-are cum s-o ia și au fost zile în care am lipsit. Sau au fost zile în care n-am avut chef să vin.

Am lipsit în luna februarie când mama a fost și-a făcut buletinul și mai lipseam când era cu fostul concubin, când tot așa o bătea pe mama și mama vroia să se ducă la poliție și a doua zi eu trebuia să stau cu frații mai mici...

Profesorii au văzut că sunt eram chinuită și de multe ori profesorii mă întrebau tot așa, ce fac eu acasă, că mă vedeau supărată, mă vedeau mai ales doamna de tehnologie, mereu când vorbeam cu ea, mereu mă întreba...dar de ce ești supărată. Nu eram activă la ore, adică eram cu gândul în altă parte. Eu știam că o să vin diseară înapoi sau îmi spunea că vezi că vii diseară înapoi, să pregătești patul să-mi dea la palme. Și eu numai cu gândul la chestia asta. Și nu puteam să fiu atentă la ore, profesorii țipau, iar eu...De multe ori am adormit și în clasă...

Mă simt mai bine la școală decât acasa câteodată. Pentru că cade tot pe mine – du-te, fă aia...

Atitudinile negative față de școală par să fie corelate și cu **practici sociale reale și relevante**, care transmit mesaje de desconsiderare a importanței acesteia, precum plagiatul, cumpărarea diplomelor etc.

Poți ajunge om mare și fără școală! Că nu te oprește școala din creștere...Nici politicienii care sunt acum nu au școală sau ceva, ei au diplomele cumpărate, au liceul terminat dar nu neapărat o facultate, ei nu s-au axat pe chestia asta...

Mai târziu dacă o să fie să regret, o să am serviciu, o să-mi cumpăr o diplomă și o să mă duc cu ea la un alt serviciu mai bun și o să fiu fericită.

Cum te uiți pe geam vezi gunoiul, nu mai vezi lumea.

Lipsa resurselor și relația cu comunitatea

Lipsa resurselor este **foarte frecvent întâlnită în adolescență**, cu consecințe asupra tuturor aspectelor vieții, inclusiv asupra participării comunitare și școlare, având particularități speciale în funcție de mediul de rezidență.

Locuim într-o cameră 6 copii, cu mama 7 și cu tata 8. Tata doarme cu o soră de-a mea și cu încă o soră de-a mea. Eu cu fata aia și cu aialaltă pe jos, că noi am avut două paturi, dar unul s-a umplut de păduchi de lemn și l-am aruncat.

Dacă ai mai puțin...dacă tu ai mai puțin acum nu știi la cine să împărți mai repede. Dacă ai mai mult ai la cine să împărți. Dar așa mai mult, ție îți dau asta. dar când ești amărât și nu ai nimic, ce să dai? Pielea de pe tine? Ce să dai? Dacă ești bogat ai ce să dai, bani, case, de toate.

Păi nu aveam lumină... Până a tras mama lumină de la stâlp și a prins-o... Ne-a dat amendă opt milioane și ceva. Și apă trebuia să aducem de la nu știu câți kilometri. Și acuma avem apă, lumină. N-avem camera mea specială, acuma am.

Am avut mai demult un grup de prieteni care nu...unii aveau o situație financiară mai OK, alții nu și de fiecare dată cei cu situație financiară mai bună râdeau de ceilalți. Adică "tu te îmbraci de la Obor și vii și stai cu mine" și nu mi-au plăcut chestiile de genul ăsta și am plecat din grupul acela ca să spun așa.

Nu ne ajung, pentru că suntem mulți și nu știm cum să împartă la toți.

Colegii povesteau ce au făcut de Paști sau de Crăciun după ce începea școala... îi spuneam "ia ce familie frumoasă are" sau "uite părinții lui nu-s răi", dar la mine eu știu când de Paști sau Crăciun nu am avut un grătar sau chiar dacă am avut să facem grătar, nu am putut să facem grătar pentru că erau supărați și tot așa. Și vă dați seama, sau alții spuneau că au plecat sau când începea anul școlar și spunea "unde ați fost?" "am fost la mare, la munte, colo, colo", eu nu am fost, am fost pe câmp și m-am bronzat pe câmp. Și era...

Sau să vadă că unul...să zicem că ea are și eu n-am, să zicem că ea are pachet și eu n-am. Mă uit așa la ea și mă simt urât. Să am eu ce să n-am să mănâc și ea să aibe și....

Costurile implicate de participarea școlară (transport, mâncare, haine) sunt în unele cazuri imposibil de acoperit de către familie, intervenind abandonul școlar, în special în cazul adolescenților care trăiesc în mediul rural. În alte cazuri, lipsa resurselor pune presiune și anticipează momentul angajării și, implicit, renunțarea la școală.

Am avut o colegă...și taică-su nu a mai lăsat-o la școală din cauza la bani...așa nu avea posibilitatea să vină. Adică în autobuz sunt unii copii care nu au decât 10 lei care-i transportu`, nu au bani de mâncare, nu au bani de nimic, să-și ia o sticlă de apă la 1 leu dacă îi e sete.

Este foarte clar perceput faptul că existența sau lipsa resurselor au **impact direct asupra integrării sociale și asupra relației cu toate celelalte categorii sociale din comunitate.**

Depinde, am văzut oameni bogați care au bunul simț, nu stă să judece pe nimeni, stă și lângă cel mai sărac om, nu stă să-l judece. Sunt oameni care nu s-ar uita la acea persoană care are adidasul dezlipit sau are perechea de pantaloni ruptă.

Cei bogați se cred mai superiori iar cei săraci, inferiori. Normal așa se întâmplă. Sunt unele persoane care au foarte mulți bani și au mentalitatea că putea lua orice.

Inechitățile și nedreptățile sociale sunt identificate drept baze ale **prăpastiei percepute între diferitele categorii sociale**, cu legătură directă asupra încrederii în capacitatea și oportunitățile de de creștere și dezvoltare în viitor, în acest context, dar și în legătură cu respectarea drepturilor.

Ce dorințe ați mai avea?

Să fugim din România.

De ce?

Suntem furați pe față.

De ce credeți că merg oamenii în străinătate?

Să facă bani. Pentru că în România nu se poate face asta. Sunt mai respectați în alte țări ca în țara noastră. Trăiești mai bine în închisoare, inclusiv acolo sunt condiții mai bune.

Nesiguri ! da... pentru ca nu suntem siguri ca vom gasi un loc de munca stabil sau... trebuie neaparat sa plecam pentru ca nu e aicea siguranta sau nu ne da nimeni garantia ca vom face ceva daca ramanem aicea.

Eu ma simt nesigura si la oras, pentru ca intru la facultate, fac o facultate dar nu toti isi gasesc un loc de munca si daca nu ai locul de munca si... orasul sau alta comunitate plina de pericole.

Adica avem dreptul sa cerem o judecata corecta fata de tribunal sau asa... sa nu fim... daca eu as pati ... ma bate cineva pe strada... acel cineva s-ar duce usor cu banii si ar scapa...

Sunt oameni care muncesc pe lună pentru 500 de lei.

*Toți banii pe care-i au îi țin numai pentru ei, să trăiască 100 de generații.
Așa cred ei că or să trăiască dar până la urmă tot or să moară și cu banii ăia ce or să facă?
Or să trăiască 100 de generații, adică o să trăiască și fi-su, și nepotă-su și stranepotă-su.*

O parte dintre adolescenții cu resurse limitate resimt **nesiguranță în comunitate, consideră că trăiesc în cartiere sau zone nesigure.**

*Cartierul meu e periculos.
Și-al meu.
Și-al meu.
Și-al meu.*

Vorbesc serios, chiar sunt chefuri în fiecare seară, boxe pă geam, afară. Îmi e frică să trec pă acolo și ocolesc.

*Bătăi.
Și noi avem un non-stop în fața bocalului și toată lumea beată – moartă în fiecare seară.
Certuri.*

În fiecare zi iese cu bătaie.

Nu știu, să fie frumos. Să nu mai fie gunoaie. Să avem loc de joacă, să ne jucăm, să fie aranjat cum să zic eu...să fie d-ăștia...ca alea de gunoi. Să băgați gunoiul, să nu îl mai arunc, să nu mai fie aruncat, să nu mai fie drogați, să avem magazin aproape, să avem tot ce ne dorim, cu ce să trăiască copiii. Dacă e, primarul asta nu ne face nimic. Avem parcuri, avem magazine, avem orice, dar unde stau eu e gunoi. Blocul e mai încolo și gunoiul mai așa. cum te uiți pe geam vezi gunoiul, nu mai vezi lumea. Noi ne-am învățat așa dacă stăm de mici acolo ne-am învățat, ne-am obișnuit și cu gunoiul și cu drogații.

Între experiențele comunitare pozitive menționate se numără **participarea la programe de suport** oferite sau gestionate de diferite organizații neguvernamentale și/sau comunitare și relația cu mentori cunoscuți prin intermediul acestor organizații.

Da. îl am pe mentorul meu, care tot așa...e programator IT, m-a învățat câte ceva. M-am și dus la locul lui de muncă.

Pe mentorul meu l-am întâlnit aici, în organizație. Mi-am dorit și eu un mentor cum a avut și fratele meu mai mare și...pur și simplu mă bucur pentru că am pe cineva mai mare care poate să îmi povestească din experiențele lui și să mă învețe. Și să mă ducă pe drumul cel bun.

Apartenența la o comunitate care validează este foarte importantă pentru adolescenți. Respectul celorlalți are, în unele cazuri, valoare de conectare și sens, oferind **sentimentul de a exista în relație**. Practicarea unui sport apare, în cazul unor adolescenți, drept modalitate sănătoasă de exersare a apartenenței la un grup mai mare, în care antrenorul este un personaj cheie.

În clasa a cincea eram la lupte și la categoria mea eram cel mai bun. Nu pentru că am avut meciuri si de asta, ci pentru că mă respectau cei de acolo...Respectul e important pentru că te motivează.

*Ce simți, de fapt, atunci când ești respectat?
Că te înțelege. Simți că trăiești.*

Undeva bine, sus. Să pot să fiu respectat.

Să fim și noi primiți cum sunt alți oameni.

**Percepții și experiențe de discriminare, marginalizare și
excluziune socială**

Situațiile de discriminare și marginalizare pe criterii precum **apartenența etnică, dizabilitatea, aspectul fizic, starea materială, proveniența din mediul rural** par a fi comune și bine întipărite în conștiința colectivă.

Sunt menționate de către respondenți ca trăite:

- în calitate de victimă sau martor

Uite-te la ăla, e țigan nu ai voie să stai cu el, îi zice un părinte copilului lui.

Am fost în situația asta cu prietena mea. Am vorbit cu mama ei. Și la scurt timp sună taică-su – vino acasă – zic ce s-a întâmplat? Mi-a spus că nu-i convine că-s țigan.

Dacă luam toți o sticlă de suc – nu eram decât eu țigan, erau și doi români...daca bea el primul, beam eu și după aia vedea maică-sa că vrea să bea el, îl chema în casă, că de ce să bei tu după niște țigani.

- în medii publice diverse (la magazin, pe stradă, la școală, în comunitate)

M-am dus cu tata până în Unirii, am vrut să-mi iau ceva de îmbrăcat – dacă vedeți cum se uita bodyguardii... Se țineau numai după noi. Și când a ajuns la casă și a scos banii au întors capul. Dar m-am simțit prost...

Când am fost noi, niște colegi pe strand, am fost să ne luăm de mancare, aveam ghiozdanele cu prosoapele și ne-a pus să le lăsăm. Și după aia când am intrat în magazin tot venea unu și ne urmărea. Și noi, în offică, ziceam că furăm. Dar nu am furat.

La mine în școală există niște copii care au handicap, pentru că așa s-au născut, nu din vina lor, și alți copii își bat joc de ei, iar asta nu e OK.

...eu am un prieten și mă înțeleg foarte bine cu el, merge pe principiul orice zice sunt numai lucruri bune...și este o persoana pe care...daca-l vezi, te sperii de el. Deci o sută treizeci și ceva de kg... Acum doua saptamani mergeam la antrenament și ma intalnesc cu un tovaras din grupul meu care are 23 de ani și a doua zi imi spune: ce faceai cu terminatul ala, ma?

Psihologul scolii.... care era foarte, foarte rau și ... mai rau facea.... pentru ca la noi in clasa a venit o fata...a fost atat de groaznica situatia incat fata aia nu o sa uite toata viata ei... cand a venit in clasa a V-a...și toata lumea zicea ca e proasta...nu stiu...efectiv toata lumea din clasa, pana si eu faceam asa, dar nu faceam de fata cu ea si nu vroiam sa se simta prost, faceam cat mai pe ascuns dar pur si simplu... si chiar credeam chestia aia si faceam ... si nu sunt mandra de asta, dar a fost un an intreg...Psihologul vorbea in clasa si in loc sa faca cumva sa nu fie... zicea si daca e mai proasta ce?

...am o colega care a venit din provincie și...e foarte grasa și nu vorbește cu mai nimeni și încearcă să își facă prieteni, dar e foarte, foarte hulita...pentru ca au pornit probabil din start cu impresia ca a venit de la tara și e foarte greu sa invete. Si a venit la sedinta cu mama ei și mama ei a spus ca vai ca de cate ori a vrut sa renunte fata mea, ca plangea in fiecare seara.

De obicei, elevii care dau examen se duc in alta parte...nu vor sa ramana in locul lor natal, se duc la oras...mai mult...sunt marginalizati de catre profesori, spun ca astia de la tara sa ramana mereu intr-un anumit loc...ei sunt mereu cei mai...judecati

...nu ne da nimeni sanse, mai ales noua, celor de la sat... nu ne da nimeni nicio sansa, ce.. voi stiti sa faceti ceva ? Nu stiti, voi stati doar la sapa si atat... nu sunteti asa de buni.

Profesoara de istorie a început cu „voi sunteți țigani, nu sunteți români” și a făcut chestia asta de mai multe ori și ne-am săturat, adică eu și eu m-am ridicat în picioare și i-am spus „tu ești româncă spurcată și că nu știi ce”, mai multe chestii. N-a vrut să mă treacă la istorie.

Da, am avut un coleg în clasa care provena dintr-o familie care nu își permitea anumite lucruri și era exclus. Era batjocorit, era...întotdeauna avea de suferit și chiar dacă încercai să faci ceva, le atrăgeai atenția celor care făceau asta. încetau o pauză dar a două era la fel pentru el. S-a mutat de la noi din clasă...

- în medii private (casa unui prieten din copilărie)

Când eram mai mic și stăteam cu românii și îi băga în față și eu mă duceam după ei – ziceau doar patru inși – că erau doar patru români și un țigan. Adică eu. Și pe mine mă lăsa pe afară.

Respondenții au o percepție foarte acută a modului în care **societatea e construită inechitabil**, oferind privilegii anumitor categorii de persoane și defavorizându-le/păstrându-le în invizibilitate pe altele.

Un om de afaceri a fost dus la un tribunal si era cu piciorul in ghips si s-a chinuit sa urce scarile...dupa ce au terminat problema aceea...imediat s-a dat o lege...era un parlamentar...ca sa faca...sa poate sa intre cei cu dizabilitati. Dar pana atuncea, daca intram eu sau o persoana care saraca nu putea sa faca nici cat a facut el...pana nu au fost ei in situatia asta nu-si dadeau interesul pentru cei care nu pot, ca nu toti ne nastem cu bani sau asa...nu toti au posibilitatea...

Experiențele timpurii de discriminare și marginalizare au potențialul de a **structura așteptările proprii** în ceea ce privește oportunitățile viitoare și relațiile cu persoanele din afara grupului de apartenență, dar și de a furniza motivații alternative.

*Printre niște țigani poate să trăiască un român, da un țigan printre români e discriminat.
Nici nu suntem băgați în seamă.*

*Dacă mă fac mai mare și mă duc undeva să mă angajez cred că nu m-ar angaja.
Zice lumea că-i țigan.*

Eu vreau să arăt că chiar dacă sunt țigan o să pot mai mult decât un român. Eu mă mândresc cu mine că sunt țigan.

Nevoia de **apartenență socială, comunitară, dar și de justiție socială** rămân semnificative chiar în contextul acestor experiențe negative timpurii.

Toată România este neam. Din strămoși. Chiar dacă nu ne cunoaștem unii cu alții. Eu stau așa pe stradă și mă gândesc – uite, ăla ar putea să fie neam cu mine.

Să nu mai fim dați la o parte.

Să nu mai fim tratați ca o jucărie.

Să fie corecți, să nu fure,
să nu-și bată joc de țara noastră.

Relația cu autoritățile

Majoritatea instituțiilor statului sunt **invizibile pentru adolescenți** și par a avea o participare nesemnificativă sau inexistentă la viața lor, inclusiv a celor care se regăsesc în situații de vulnerabilitate majore: sărăcie, abandon școlar, discriminare, violență.

Între instituțiile/autoritățile numite de adolescenți ca fiind posibile recipiente de mesaj se numără:

-președintele țării

Eu aș vorbi cu președintele! Aș vrea să-i spun ca, în primul rând să renoveze această școală, băncile astea să le facă mai frumoase, să ia un televizor...

Cum a spus colega mea, cu președintele. Am observat că mai mult ei se bazează pe politică și pe viața oamenilor mari. Există chiar copii care nu pot să aibă, mai mult ei se cred adulți ce-o să facă decât în viitor...

Să se pună accent pe învățământ, sistemul de sănătate pentru că cele mai importante instituții sunt la comun

Să mărească alocațiile.

Să facă locuri de muncă...

Să mai scadă prețurile la alimente, la haine, la tot. Să aibă dreptul și copiii săraci să fie ca ceilalți.

- Poliția

Să nu te mai ia poliție din orice. Eu și cu M. stăteam atârnați de o bară și vin niște polițiști și zic dați-ne datele. Stăteam doar așa sprijiniți și vin la noi și ne cer datele..

Sunt foarte direcți. Nici măcar nu se legitimează.

Trecea in Rahova o băbuță sau nu mai știu, am vazut un clip pe Facebook și îi luase un polițist, unul gras, batoză din aia – în luase marfă de 50 de lei – morcovi, verdeață...Nu se gândesc și ei că o să ajungă și ei așa și nu o să știe ce o să facă? Poate acei bătrâni stau să le crească leușteanu în curte și le ia marfa.

Și să ni se ofere mai multă protecție. Asta vine și din partea Poliției. Să ne exprimăm...am văzut multe evenimente cu poliția și nu cred că ne mai protejează în vreun fel.

Păi nu... ar trebui ca poliția si ...să se sesizeze mai repede la un incident neplăcut, am fi mai în siguranță în comunitatea noastră.

- Primarul

Să facă orașul mai frumos.

Nu, să ne facă și nouă oportunități în orașul ăsta, să muncim și noi pe timpul verii de exemplu, să avem d-astea de scurt timp...

- Sistemul medical, mai ales serviciile în regim de urgență

Să fie mult mai organizați cei de la ambulanță sau cei de la spitale, când trimit ambulanțele spre anumite locuri.

Păi poate nu era nicio ambulanță disponibilă atunci. Nu întotdeauna este vină lor.

Mă gândeam să se organizeze mult mai repede.

Dar gândește-te că în timp ce tu ai nevoie, sunt alte persoane care au nevoie mai mare că a ta.

Dar mă gândeam că dacă eram într-o situație critică, de exemplu accident de mașină și eu sângerăm grav și ambulanță venea într-o ora crede-mă că nu mai supraviețuiam. Ar trebui, cum ar venit să se organizeze mult mai repede și...probabil că le trebuie să forță de muncă, adică oameni. Și echipamente în primul rând. Degeaba ai echipamentul dacă nu ai personal.

Nu puteam să mănânc nimic. Orice mâncăm...mi se făcea rău și dădeam înapoi afară. Și a trebuit să stau câteva zile nemâncat, nu am putut să mănânc nimic. Cu linguriță și bucățele de pui. Și într-o zi mama a chemat salvarea și până a venit salvarea a durat o ora și ceva și dacă era cineva într-o situație critică cred că sigur nu ar mai fi supraviețuit.

Să schimbe aparatele alea de la spital.

Da, să fie mai avansate.

- Ministerul Educației, directorii de școală

Aș vorbi cu directoarea! Să facă școala asta mai frumoasă, să o dea cu vopsea de aia roz așa...

Sau orele mai scurte și mai puține materii. Nu toate materiile și să nu învețe nimica.

Cu Ministerul Educației. L-aș pune în locul meu la școală, să vină să stea 7 ore la școală, să-mi predea în fiecare zi ce predă profesorul și să vadă cum e. După 7 ore la școală, nu-ți arde să faci teme.

7 ore stau la școală, la 3 pleci de la școală, la 4 ajungi acasă dacă faci naveta...dacă vrei să te culci, nu poți, ai teme de învățat până a doua zi..și...

Păi să fie școala obligatorie, unii copii care sunt de vârsta noastră nu merg la școală. Să fie obligatorie pentru toată lumea, să le dea un cămin.

Da, celor care sunt de la țară și spun – a, păi nu pot să continui studiile că e prea departe, că e...Sau ăia de pe stradă pe care vor să învețe.

- Autorități cu atribuții în domeniul violenței în familie și a protecției copilului

Țin minte că mama a fost de foarte multe ori la poliție, dar nu s-a întâmplat nimic, ne-a lăsat balta și la fel, am chemat și fundația, și protecția copilului, după ce a plecat m-a luat iar la bătaie, "da de ce ai chemat protecția copilului?". Sper să se implice mai mult ca să convingă să nu se mai întâmple chestia asta, să schimbe o viață sau o persoană măcar. Că după ce schimbă o viață la o persoană, se schimbă mai multe persoane. Își dă seama că a greșit, se mai arate pe la televizor și... Poate se schimbă. Dar așa dacă nimeni nu face nimica... continuă toată persoanele așa, continuă părinții că-s mulți părinți care fac chesti asta.

Atitudinile generale față de autorități sunt marcate de **neîncredere și revoltă**.

Eu le-as cere demisia la toti.

Daca vor sa faca ceva pentru mine, sa faca infarct.

Chiar deloc (nu avem încredere). Si noi nu suntem ca lumea asta, dar ne vedem toti parintii si tot vedem la televizor aceste persoane politice, sau...

Acum intelegem si noi,sa mai bagi ceva in buzunar, esti om, dar mai ridica naibii si din fermoarul ala, mai inchide-l ca...Pana cand? Pana la urma toti cand facem ceva ne oprim si noi.

Mulțumesc!

Proiectul "FETE – Fete Echitate Toleranță Egalitate" este un proiect finanțat prin granturile SEE 2009 - 2014 în cadrul Fondului ONG în România.
Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org.